

УДК 37.01+34.01

Жукова Ірина Віталіївна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
старший викладач кафедри
публічного управління і проектного менеджменту
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
директор Видавничої групи «Наукові перспективи»*

Zhukova Iryna

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor,
Senior Lecturer of the Department of
Public Administration and Project Management
SIHE "University of Education Management",
Director of the "Scientific Perspectives" Publishing Group
ORCID: 0000-0003-4927-0610*

**ЗАСОБИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: СУТНІСНА
ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЛЕГАЛЬНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ
MEANS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF
GENERAL SECONDARY EDUCATION: ESSENTIAL
CHARACTERISTICS AND LEGAL CONSOLIDATION**

***Анотація.** Вступ. У рамках вітчизняної та іноземної дослідницької структурної системи під видами засобів публічного управління як терміном розуміється сукупність інструментів та механізмів, що застосовуються в процесі організаційно-регулятивної та контрольно-координаційної діяльності в зазначеній сфері органами державної влади та місцевого самоврядування. Водночас, постає питання про різні категорії (види)*

таких засобів, залежно від їх функціонального призначення та особливостей впливу на систему освіти.

Мета. Мета статті - осмислити сутнісну характеристику та основи легального закріплення засобів публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти. Особлива увага приділяється об'єктивності знань про категорії суб'єктів та об'єктів засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, що можуть бути систематизовані у органічній сукупності

Матеріали і методи. У роботі використано та докладно проаналізовано на належному теоретичному рівні джерела щодо предмета дослідження, а також розглядаються наукові теорії, концепції щодо предмета дослідження тощо з коректним посиланням на джерела

Результати, перспективи. Проаналізовані у статті особливості видів засобів публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти дозволили дійти наступних проміжних умовиводів:

по-перше, в рамках розуміння терміну «засіб публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти» доцільно розглядати суміжні, пов'язані дефініції, як-от «засіб», «правовий засіб», «засіб публічного адміністрування» та ін. Останні доцільно визначати, як сукупність певної методології та механізмів, за допомогою яких може бути приведено в дію певну структуровану діяльність та досягнуто певної, поставленої державно-управлінською парадигмою, мети.

по-друге, осмислення таких понять, як «засіб публічного адміністрування» та «засіб публічного адміністрування сферою загальної середньої освіти» дозволяє визначати їх, як інструмент, механізм та метод спрямування державного управління, загалом, та державного управління сферою загальної середньої освіти, зокрема.

по-третє, і заключне, засоби публічного управління сферою загальної середньої освіти потребують детальнішого осмислення та аналізу. В

подальшому, буде здійснене аналітичне розмежування реєстрації як засобу публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти, дозволів у сфері загальної середньої освіти та контролю, нагляду у сфері загальної середньої освіти, пропорційно їх ролі у процесі спрямування та координації зазначеної сфери освітнього простору.

Щодо перспектив подальших досліджень, то пропонується, надалі, зосередити увагу на реєстрації як засобі публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти, дозволах у сфері загальної середньої освіти та контролі та нагляді у сфері загальної середньої освіти.

Ключові слова. Загальна середня освіта, законодавство, правотворчий процес, освітнє планування, кадрове управління, навчально-планова організація, засоби публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти.

Summary. Introduction. Within the framework of the domestic and foreign research structural system, the term means of public administration means a set of tools and mechanisms used in the process of organizational-regulatory and control-coordinating activities in the specified area by state authorities and local self-government bodies. At the same time, there is a question about different categories (types) of such means, depending on their functional purpose and specifics of impact on the education system.

Goal. The purpose of the article is to consider the essential characteristics and foundations of legal consolidation of means of public administration in the field of general secondary education. Special attention is paid to the objectivity of knowledge about the categories of subjects and objects of means of public management in the field of general secondary education, which can be systematized in an organic aggregate

Materials and methods. The work uses and analyzes in detail at the appropriate theoretical level the sources related to the subject of research, and

also considers scientific theories, concepts related to the subject of research, etc., with correct references to sources

Results, prospects. *The peculiarities of the types of means of public administration in the field of general secondary education analyzed in the article made it possible to reach the following intermediate conclusions:*

firstly, within the framework of understanding the term "means of public administration in the field of general secondary education", it is advisable to consider related, related definitions, such as "means", "legal means", "means of public administration", etc. The latter should be defined as a set of certain methodology and mechanisms, with the help of which a certain structured activity can be implemented and a certain goal set by the state-management paradigm can be achieved.

secondly, understanding such concepts as "means of public administration" and "means of public administration in the field of general secondary education" allows to define them as a tool, mechanism and method of directing state administration, in general, and state administration in the field of general secondary education, in particular.

thirdly, and finally, the means of public management in the field of general secondary education need a more detailed understanding and analysis. In the future, an analytical distinction will be made between registration as a means of public administration in the field of general secondary education, permits in the field of general secondary education and control, supervision in the field of general secondary education, in proportion to their role in the process of directing and coordinating the specified field of educational space.

As for the prospects for further research, it is proposed to focus on registration as a means of public administration in the field of general secondary education, permits in the field of general secondary education, and control and supervision in the field of general secondary education.

Key words: *general secondary education, legislation, law-making process, educational planning, personnel management, curriculum organization, means of public administration in the field of general secondary education.*

Постановка проблеми. У рамках вітчизняної та іноземної дослідницької структурної системи [1, с. 81-84; 2, с. 323-326] під видами засобів публічного управління як терміном розуміється сукупність інструментів та механізмів, що застосовуються в процесі організаційно-регулятивної та контрольної-координаційної діяльності в зазначеній сфері органами державної влади та місцевого самоврядування. Водночас, постає питання про різні категорії (види) таких засобів, залежно від їх функціонального призначення та особливостей впливу на систему освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою цього дослідження є ідеї та концепції, викладені у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, які зробили вагомий внесок у вивчення правотворчої діяльності у сфері загальної середньої освіти. Так, вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як: Лукіна, Т. [3], Серкова, Н. [4], Поступна, О. [5], Кочар С. [6], Яценко Ф., Литвиненко Є. [7], Хомишин, І. [8], Крушеніцький, В. [9], Легенький, М. [10], звертають увагу на важливості зв'язку теоретичних положень в питаннях освітнього планування, кадрового управління, навчально-планової організації із практичними потребами суспільства, що має ключове значення для формування ефективного законодавства та правотворчого процесу..

Мета статті – осмислити сутнісну характеристику та основи легального закріплення засобів публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти. Особлива увага приділяється об'єктивності знань про категорії суб'єктів та об'єктів засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, що можуть бути систематизовані у органічній сукупності.

Виклад основного матеріалу. До видів засобів публічного управління у сфері загальної середньої освіти належать нормативно-правові, організаційно-управлінські, фінансово-економічні, інформаційні та педагогічні, а, також такі види як: контрольно-наглядові засоби, реєстрація та надання дозволів [1, с. 82-84].

Нормативно-правові засоби публічного адміністрування – це, насамперед, законодавчі документи, спрямовані на визначення структурних та декларативних особливостей функціонування закладів загальної середньої освіти [1, с. 82].

Організаційно-управлінські засоби публічного адміністрування, у свою чергу, є набором механізмів модернізації роботи закладів загальної середньої освіти в питаннях освітнього планування, кадрового управління, навчально-планової організації [1, с. 82].

Реалізація фінансово-економічних засобів публічного управління у сфері загальної середньої освіти передбачає загальнодержавне та локальне фінансування закладів загальної середньої освіти відповідно державних програм, насамперед, на засадах покращення матеріально-технічної бази зазначеного виду освітніх закладів [1, с. 83].

Інформаційні та педагогічні засоби публічного управління та адміністрування, водночас, передбачають використання систем інформації, як-от електронні платформи для обліку даних здобувачів та педагогів, забезпечення доступу до онлайн-освіти, звітування перед громадськістю та батьками щодо якісних характеристик останньої. Крім того, в рамках реалізації даних видів засобів публічного управління у сфері загальної середньої освіти, використовуються методи та підходи до підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, впровадження новітніх технологій і стандартів у процес навчання [1, с. 83].

Контрольно-наглядові засоби публічного управління та адміністрування в сфері загальної середньої освіти включають в себе

механізми моніторингу та контролю за діяльністю закладів загальної середньої освіти, атестації науково-педагогічних працівників, оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, а, також, зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), перевірки та інспекції [1, с. 84].

У свою чергу, реєстрація та надання дозволів у якості видів засобів публічного управління у сфері загальної середньої освіти означають внесення закладів освіти до державних реєстрів та процес надання дозволу державою провадити власну діяльність як приватним, так і державним закладам загальної середньої освіти [1, с. 84].

Можу зробити висновок, що види засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти структурно можна розподілити на: узагальнено-конкретні (нормативно-правові, організаційно-управлінські, фінансово-економічні, інформаційні та педагогічні) та галузеві (контрольно-наглядові засоби, реєстрація та надання дозволів). У даному випадку, виникає питання співвідношення між різними групами (кластерами) видів засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти.

Враховуючи, однак, що кінцевою метою усіх видів засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти є реалізація державної політики у даній сфері, на наш погляд, за доцільне прописати це пропорційно призначенню кожного із засобів (нормативно-правовий – юридичне спрямування діяльності закладів загальної середньої освіти; контрольно-наглядовий – моніторинг та перевірка діяльності закладів загальної середньої освіти на предмет їхнього функціонування в межах правового поля; реєстрація та дозволи – процес внесення закладів загальної середньої освіти до державних реєстрів із наданням їм права на провадження освітньої діяльності в рамках закону).

У свою чергу, ключові ознаки засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, де-факто, походять від вищеописаних видів

засобів публічного управління в даній галузі. Узагальнено, можу виділити такі ознаки засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, як нормативно-правовий характер, організаційність, контрольно-наглядова складова, інституційна складова, цільовий вплив на освіту, фінансова регуляція, інформаційна прозорість, гнучкість та адаптивність, а також забезпечення прав та інтересів учасників процесу освіти [11, с. 79-83]. Нижче розтлумачу ключові елементи кожної із зазначених ознак засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти.

Нормативно-правовий характер, у якості ознаки засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, базується на тому, що останні мають чітке нормативне підґрунтя, що базується на внутрішньому законодавстві та положеннях міжнародних нормативно-правових актів. На прикладі України, така ознака засобу публічного управління сферою загальної середньої освіти проявляється у використанні Закону України «Про освіту» № 2145-VIII та Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX, за допомогою яких відбувається спрямування та координація зазначеної галузі [3, с. 79].

Організаційність засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти як ознака останніх детермінована їхньою спрямованістю на організацію освітнього процесу та діяльності закладів освіти, включно із управлінням навчальними закладами, встановленням стандартів якості освіти, організацією навчальних програм, а, також, плануванням ресурсів і координацією навчально-виховного процесу [3, с. 79].

Контрольно-наглядова складова як ознака засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти полягає у законному праві органів державної влади та органів місцевого самоврядування слідкувати за дотриманням стандартів навчального процесу закладами загальної середньої освіти [3, с. 79]. Окрім того, засоби контролю можуть включати регулярні перевірки, акредитації та атестації навчальних закладів, в ході

яких перевіряються показники рівня викладання та умов соціального облаштування здобувачів [3, с. 79-80].

Інституційна підтримка, у якості ознаки засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, в свою чергу, знаходить прояв у створенні та функціонуванні різних державних і місцевих органів управління освітою (міністерства, департаменти, інспекційні органи). До їхньої профільної компетенції належить реєстрація, ліцензування, акредитація шкіл, а, також, організація освітніх реформ та моніторинг якості освіти [3, с. 80].

Аспект цільового впливу на освітню систему як ознака засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти, одночасно, має на меті спрямованість на досягнення конкретних цілей у сфері освіти, як-от, наприклад, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, підвищення професійного рівня педагогів, впровадження навчальних інновацій, забезпечення дотримання державних освітніх стандартів тощо [3, с. 80-81].

Фінансова регуляція як ознака засобу публічного управління загальною середньою освітою означає, що держава та місцеві органи влади забезпечують фінансування закладів освіти через бюджетні програми, спрямовані на модернізацію матеріально-технічної бази, розвиток освітньої інфраструктури та ін. [3, с. 81].

Інформаційна прозорість, у якості ознаки публічного управління загальною середньою освітою, в свою чергу, базується на обізнаності громадськості про стан функціонування зазначеної галузі освітнього простору. У рамках реалізації категорії інформаційної прозорості, відповідальні органи публікують звіти та рейтинги, проводять консультації із громадськістю, впроваджують електронні системи для обміну інформацією між закладами загальної середньої освіти, здобувачами та батьками [3, с. 81].

Гнучкість та адаптивність, як ознака засобу публічного управління загальною середньою освітою, виходять із необхідності відповідності на зміни в суспільстві, науково-технічний прогрес та вимоги ринку праці. Зазначений кластер стосується впровадження освітніх реформ, інноваційних методик і технологій, а, також, забезпечення відповідності навчальних програм сучасним вимогам [3, с. 82].

Наостанок, такий засіб публічного управління загальною середньою освітою, як забезпечення прав та інтересів учасників освітнього процесу, передбачає захист прав учнів та педагогів, що, більшою мірою стосується рівного доступу до освіти, дотримання педагогічної етики, гарантування соціального захисту для науково-педагогічних працівників та сприяння створенню безпечного та комфортного освітнього середовища [3, с. 83].

У свою чергу, категорія суб'єктів та об'єктів засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти може бути систематизована у органічній сукупності.

Так, до ключових суб'єктів засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти належать: інституції, які у своїй діяльності використовують описані вище стандарти державного спрямування та координації у даній сфері [12, с. 35-37.]. До них, зокрема, варто відносити органи державної влади (міністерства, комітети, відомства); органи законодавчої та виконавчої влади і органи місцевого самоврядування, а, також, керівників та адміністрацію закладів загальної середньої освіти, науково-педагогічних працівників, громадські організації та здобувачів освіти.

У свою чергу, об'єктами засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти є, де-факто, те, на що спрямовані управлінські дії суб'єктів [12, с. 37]. Це, зокрема, заклади загальної середньої освіти, освітні процеси та програми, педагогічні кадри, фінансові ресурси та матеріально-технічна база, а, також, якість освіти та навчальні результати.

Тут-таки, необхідно відзначати, що вищеперелічені суб'єкти засобів публічного управління сферою загальної середньої освіти можуть спрямовувати свої дії на певні, із зазначених об'єктів, залежно від власного статусу, призначення тощо. Наприклад, органи державної влади спрямовують свої дії на стабілізацію та спрямування діяльності закладів загальної середньої освіти, освітні процеси та програми, стандартизацію педагогічних кадрів та ін.; в свою чергу, здобувачі освіти централізують власну діяльність на аспектах досягнення певних навчальних результатів та на відповідності певним якісним освітнім стандартам [12, с. 38].

Висновки. Отже, засоби публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти, враховуючи проаналізовані характерні особливості останніх, потребують детальнішого огляду в подальших наукових розвідках. Пропоную, надалі, зосередити увагу на реєстрації як засобі публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти, дозволах у сфері загальної середньої освіти та контролі та нагляді у сфері загальної середньої освіти.

Література

1. Лукіна, Т. Управління якістю загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. НАПН. Інститут педагогіки. Київ. 2020. 230 с.
2. Kochhar, S. K. Secondary School Administration. Sterling Publishers Private Limited. 1995. 625 p.
3. Лукіна, Т. Управління якістю загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. НАПН. Інститут педагогіки. Київ. 2020. 230 с.
4. Kochhar, S. K. Secondary School Administration. Sterling Publishers Private Limited. 1995. 625 p.

5. Серкова, Н. Механізми державного управління загальної середньої освіти на регіональному рівні. Публічне управління і адміністрування в Україні. № 13. 2019. С. 77-83.

6. Поступна, О. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія. НУЦЗУ. Харків. 2021. 400 с.

7. Литвиненко, Є. Адміністративно-правове регулювання у сфері надання освітніх послуг : поняття, сутність та значення. Держава та регіони. Серія : Право. № 4 (70). 2020. С. 56-60.

8. Хомишин, І. Адміністративно-правове регулювання освіти в Україні. Право і суспільство. № 4. 2018. С. 191-195.

9. Крушеніцький, В. Державна освітня політика як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Наукові записки. Серія : Право. № 14. 2023. С. 134-138.

10. Легенький, М. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти : автореф. дис. на здоб. наук ступеня д.ю.н., спец. 12.00.07. Національний університет «Львівська політехніка». Львів. 2018. 43 с.

11. Серкова, Н. Механізми державного управління загальної середньої освіти на регіональному рівні. Публічне управління і адміністрування в Україні. № 13. 2019. С. 77-83.

12. Поступна, О. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія. НУЦЗУ. Харків. 2021. 400 с.

References

1. L Lukina, T. Upravlinnia yakistiu zahalnoi serednoi osvity : navchalno-metodychnyi posibnyk. NAPN. Instytut pedahohiky. Kyiv. 2020. 230 s.

2. Kochhar, S. K. Secondary School Administration. Sterling Publishers Private Limited. 1995. 625 p.

3. Lukina, T. Upravlinnia yakistiu zahalnoi serednoi osvity : navchalno-metodychnyi posibnyk. NAPN. Instytut pedahohiky. Kyiv. 2020. 230 s.
4. Kochhar, S. K. Secondary School Administration. Sterling Publishers Private Limited. 1995. 625 p.
5. Sierkova, N. Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia zahalnoi serednoi osvity na rehionalnomu rivni. Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini. № 13. 2019. S. 77-83.
6. Postupna, O. Publichne upravlinnia rehionalnymy osvitnimy systemamy v Ukraini : monohrafiia. NUTsZU. Kharkiv. 2021. 400 s.
7. Lytvynenko, Ye. Administratyvno-pravove rehuliuвання u sferi nadання osvitnikh posluh : poniattia, sutnist ta znachennia. Derzhava ta rehiony. Seriia : Pravo. № 4 (70). 2020. S. 56-60.
8. Khomyshyn, I. Administratyvno-pravove rehuliuвання osvity v Ukraini. Pravo i suspilstvo. № 4. 2018. S. 191-195.
9. Krushenitskyi, V. Derzhavna osvitnia polityka yak ob'iekt administratyvno-pravovoho rehuliuвання. Naukovi zapysky. Seriia : Pravo. № 14. 2023. S. 134-138.
10. Lehenkyi, M. Administratyvno-pravovi zasady formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi osvity : avtoref. dys. na zdob. nauk stupenia d.iu.n., spets. 12.00.07. Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika». Lviv. 2018. 43 s.
11. Sierkova, N. Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia zahalnoi serednoi osvity na rehionalnomu rivni. Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini. № 13. 2019. S. 77-83.
12. Postupna, O. Publichne upravlinnia rehionalnymy osvitnimy systemamy v Ukraini : monohrafiia. NUTsZU. Kharkiv. 2021. 400 s.